

Rushåndhevingsutvalget

22 oktober 2023

Er Rushåndhevingsutvalgets oppdrag forenlig med Grunnlov og rettigheter?

Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk (AROD) advarer mot å fullføre en NOU som tar utgangspunkt i at befatning med narkotika til egen bruk fortsatt skal være straffbart.

Ikke bare er regjeringens visjon uforenelig med anbefalinger fra [FN](#) og [Europarådet](#), men Norge kan ikke ta for gitt at forbudet oppfyller et legitimt formål når andre stater regulerer cannabismarkedet for å beskytte folkehelsen. I den grad et regulert marked er bedre egnet til å beskytte samfunnet, vil utvalgets mandat være i strid med Grunnloven, og både regjering og departement er tilstrekkelig informert til å vite bedre.

Rent faktisk, siden 2009 har rusbrukere krevd rettighetsbeskyttelse, og [Moving a Nation Forward](#) dokumenterer hvordan staten har sviktet rusfeltet. Som vist har norske innbyggere i mer enn 10 år vært uten rettsstatens vern fordi politikere og domstoler har motarbeidet nødvendig rettsutvikling. Dokumentaren forklarer ikke bare de juridiske konsekvensene, men avslører et større mønster av krenkelser og tildekning, og forbudet videreføres på eget ansvar.

Status for ruspolitikken

Ikke bare pålegger Grunnlov og menneskerettigheter ansvar for rettighetsbeskyttelse, men siden NOU 2002:04 har straff vært uten faglig grunnlag og senere rapporter bekrefter at noe er skrekkelig galt. Mens Rusreformrapporten viste at offentlig panikk har formet politikken og at rettigheter er involvert, påpekte Rolleforståelsesutvalget en konflikt mellom rettighetsjuss og styringsjuss hvor menneskerettigheter har vært nedprioritert,¹ og Rushåndhevingsutvalget må enten ta konsekvensene av et større bilde eller underminere rettsstaten.

¹ Rolleforståelsesutvalgets rapport kapittel 4.2.1 oppsummerer forholdet mellom styringsjuss og rettighetsjuss: «Normene for politiets opptreden må sees i lys av politiets overordnede samfunnsrolle. Den moderne politirollen befinner seg i skjæringspunktet mellom to ulike måter å utøve makt på, den demokratiske og den rettsstatlige. Spenningen mellom den demokratiske maktutøvelse og dens konstitusjonelle binding, er av historikere og jurister blitt begrepsfestet som en spenning mellom to ulike rettslige paradigmer, styringsjuss versus rettighetsjuss. Med opphav i folkesuverenitetsprinsippet, ser styringsjussen retten som et redskap for den utøvende og lovgivende makt. Rettighetsjussen ser derimot retten som et redskap for å sikre borgernes personlige integritet og frihet, ved hjelp av rettigheter som statsmakten ikke kan gripe inn i uten å ha svært gode grunner. Begge paradigmer har som felles premiss at maktutøvelse skal bygge på respekt for grunnleggende menneskerettigheter, demokratiske prinsipper og rettsstatsverdier, men kriteriene for å vurdere for eksempel

I Prop 92 L (2020-21) gjør Helsedepartementets gjennomgang av rusreformen klart at ingen forskning støtter straff, og i den grad utvalget står til regjeringens disposisjon videreføres vilkårlig forfølgelse. Dere er ansvarliggjort for ettertiden, og heller enn å utrede hvilke brukere som skal straffes og hvem som skal påtvinges «hjelp», må utvalget vurdere om det er mulig gå videre med sitt mandat uten å krenke Grunnlov og menneskerettigheter.

Etiske retningslinjer er [klare](#) på at embetsverket skal redegjøre for usikkerhet og det rettslige handlingsrommet som foreligger. Forpliktelsen innebærer et ansvar for å sikre at lovforslag som regjeringen fremmer ikke strider mot Grunnloven, men hvordan er dette ansvaret ivaretatt når internasjonale domstoler bekrefter retten til selvbestemmelse og flere land begrunner et regulert marked i beskyttelse av folkehelsen? Om det er en legitim interesse i cannabisbruk og kriminalisering gjør vondt verre, motsier ikke dette en legitim statlig interesse i forbud?

Før utvalget går videre på sitt mandat må dette avklares. Forpliktelsen til faglighet innebærer at embetsverket kommer med de nødvendige innvendingene til alle typer saker så tidlig som mulig i prosessen og det er liten tvil om at regjeringens prosjekt setter Justissektoren i en vanskelig situasjon. Embetsverket skal legge til rette for effektiv ressursbruk og utøve sitt arbeid så effektivt som mulig, men det er vanskelig å forestille seg en politikk med større moralske, menneskelige, og økonomiske omkostninger, samt mindre måloppnåelse enn ruspolitikken. Etter 60 år med straff viser [samlet](#) innsikt at jo mer politiet griper inn på rusfeltet, desto mer vold, desperasjon, overdoser, og utrygghet oppstår i nærmiljøet, så hvordan ta for gitt at forbudet oppfyller et legitimt formål? Heller enn å legge til rette for politikere som ikke vil gå i seg selv, bør ikke utvalget vektlegge hensyn til faglighet og kontinuitet over tid?

Rettsikkerhetsgarantier tilsier at departementet skal fremme den minst inngripende løsning og at det må være et troverdig forhold mellom mål og middel. Det sier derfor seg selv at utvalget bør vektlegge et større bilde enn regjeringen, for rettsikkerheten er en vits etter avsporingen av rusreformen. Siden da har Høyesterett satt norsk rettshistorie tilbake 200 år ved å avvise prøvelsesretten uten forsvarlig begrunnelse og Riksadvokaten har en håndfull ganger [unnlatt](#) å straffeforfølge AROD for brudd på terskelverdier. Gjennom sivil [ulydighet](#) har vi vist at AROD står over loven fordi [samtlige](#) jurister ved påtalemyndigheten frykter historisk og konstitusjonell kontekst, og om regjering eller departement vil forsvare forbudet er det bare å anmelde for brudd på straffelovens 231.

Vi har flere ganger [invitert](#) Arbeiderpartiet og Senterpartiet til å politianmelde, men det virker ikke som om noen er interessert. Det betyr i realiteten at heller ikke politikerne tror på sitt prosjekt, at offentlig panikk og vilkårlig forfølgelse videreføres fordi lederansvar uteblir, og at AROD forsvare en Grunnlov i eksil. Vi har [vist](#) hvordan Justisdepartementet har sviktet sitt

betydningen av individuelle rettigheter, kan være ganske ulike sett fra henholdsvis et rettsstatsperspektiv og et demokratiperspektiv.»

fagansvar under ni justisministere, og Rushåndhevingsutvalget er en del av samme tradisjon – om dere ikke tar avstand fra regjeringens totalitære prosjekt.

Ansvar for konstitusjonell ankring

I 20 år har Justisdepartementet medvirket til at politiske argumenter får et falskt faglig skjær, samt at ekstremistiske standpunkter framstilles som de beste eller de eneste faglig akseptable løsningene, selv om mindre inngripende løsninger er faglig akseptable. Det er på høy tid å bryte med denne arven og spesielt relevant er Ansvarlighetslovens § 11, som anfører at «Den der som medlem av Statsrådet på annen måte enn nevnt i denne lovs øvrige bestemmelser ved handling eller undlatelse bevirker noget som er stridende mot Grunnloven eller rikets lover, straffes med bøter eller med fengsel inntil 10 år».

Justisministeren har ikke bare [motsatt](#) seg rusreform til fordel for egne fordommer: Mehl beskytter systemisk ukultur og vil ikke unnskyldte overgrep i mindre narkotikasaker fordi hun vil ha tilbake maktmidler som Riksadvokaten med god grunn vurderer som uforholdsmessige. Det er Rushåndhevingsutvalget som har fått jobben med å legitimere statsrådets agenda, men Mehls [forakt](#) for rettsstaten er utvilsom og ved å ta ansvar for rettssikkerheten unngår utvalget den utfordring som er forbundet med å avklare hvilke brukere som skal regnes som rusavhengige og ikke.

Det er opplagt at slik kategorisering har lite for seg, samt at systemet med terskelverdier er uten prinsipiell forankring. Bare ved å vri tilbud og etterspørsel til en offer- og overgriperkontekst fremstår umyndiggjøring og straff som egnet middel, og at utvalget står overfor en umulig oppgave går frem av mandatet.

[Politiloven](#) pålegger politiet å benytte minst mulig inngripende midler, men hvordan kan utvalget avgjøre om det «etter gjeldende rett er tilstrekkelig klare rammer for politiets tvangsmiddelbruk i saker som gjelder befatning med narkotika til eget bruk, og om politiet bør gis tilgang til andre straffeprosessuelle virkemidler enn etter gjeldende rett», om ikke fordeler og ulemper ved et forbud har blitt vurdert målt opp mot regulering? Hvordan kan dere avgjøre «hvorvidt de strafferettslige og straffeprosessuelle virkemidlene politiet har til rådighet i dag er egnet til effektivt å kunne avdekke og forebygge narkotikabruk hos unge, og hvilke andre virkemidler politiet eventuelt trenger», om ikke mindre inngripende tiltak først er vurdert? Innebærer ikke rettssikkerhet og rettsstatsgarantier at politiet bruker minst mulig makt mot befolkningen?

Videre, ettersom straff har vært uten faglig grunnlag i 20 år, hvordan fastsette terskelverdier? Om utvalget ikke kan forsikre om at mindre inngripende midler er vurdert og funnet utilstrekkelig, gjør ikke terskelverdiene det mulig for overgripere å legge byrden på ofrene? Hvordan unngå vilkårlighet på et avgjørende område for rettssikkerhet hvis ikke gjennom prinsipiell forankring av politikken?

Om ikke Rushåndhevingsutvalget kan besvare slike spørsmål, er det ikke forsvarlig å ta mandatet videre. I stedet må utvalget ta ansvar for regjeringens motstand mot rettigheter og [forbindelsen](#) til tidligere tiders vilkårlige forfølgelse er klar. Et overblikk viser at bare en sannhets- og forsoningskommisjon kan avhjelpe den skade som er påført nasjonen, så heller enn å la dere bruke av en regjering som vil straffe på tilbakeviste premisser, hvorfor ikke benytte anledningen til et standpunkt som jurister kan ta stolthet av? Hvorfor ikke begynne prosessen med å bygge integritet i ruspolitikken?

Det er dette Grunnloven forlanger. Bevisbyrden påhviler dem som vil straffe, og så lenge regjeringen nekter å vurdere fordeler og ulemper ved et kriminelt marked målt opp mot et regulert marked, må embetsverket forsvare Grunnloven mot angrep fra ekstremister. Det er ingen tvil om at Mehl og likesinnede [tilhører](#) denne kategorien og det blir derfor opp til Rushåndhevingsutvalget å stå opp mot offentlig panikk og dobbeltmoral på rusfeltet.

I den grad dere gjør dette vil rettsstaten fylles med reelt innhold. I den grad dere gjør dette vil Justisdepartementet ta fagansvar på alvor, men det er ikke å forvente at straffens forsvarere frivillig vil gå i seg selv. NOU etter NOU har blitt avvist fordi den politiske prosessen er kuppet av voldsforherligende fanatikere og Rushåndhevingsutvalget er den mekanisme som Mehl og kompani setter sin lit til for videreføring av et utdatert regime. Tiden vil vise om utvalgets medlemmer står opp for Grunnlov og menneskerettigheter, men valget står mellom å handle rett eller gjøre tillitskrisen til politi og politikere større.

AROD bistår i denne forbindelse med kart og kompass i et omstridt juridisk terreng. Gjennom sivil ulydighet tilbyr vi en vei ut av offentlig panikk og tilbake til konstitusjonens trygge farvann, så hvorfor ikke anmelde AROD for brudd på terskelverdier? Vi har en lang liste med [spørsmål](#) som må besvares om regjeringen mener alvor med sitt prosjekt og Justisministeren kan forklare nødvendigheten av straff for et uavhengig, upartisk og kompetent tribunal.

Rettighetsargumentet kan uansett bare ignoreres så lenge en seriekoblet ansvarsfraskrivelse består. På dette stadiet av rettighetskampen handler det om å begrense skaden for nasjonen, rettsstaten, og de forfulgte grupperingene, og vi ser frem til videre avklaring.

Med hilsen

A handwritten signature in black ink that reads 'Roar Mikalsen'. The signature is written in a cursive, flowing style.

Roar Mikalsen

Leder for Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk